

UNIVERSITETET I OSLO

DET JURIDISKE FAKULTET

Domstoladministrasjonen
7485 Trondheim

Norsk senter for menneskerettigheter
P.b. 6706 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo
Cort Adelersgt. 30

Dato: 5. februar 2010
Deres ref.: 200700944-20
Vår ref.:

Telefon: +47 22 84 20 01
Telefaks: +47 22 84 20 02
E-post: info@nchr.uio.no
Nettadresse: www.humanrights.uio.no

Høring – Bruk av religiøst og politisk betingede plagg og symboler i domstolene

Vi viser til Domstolsadministrasjonens høringsbrev 28. september 2009 og vedlagte høringsnotat, med forslag om å regulere bruk av religiøst eller politisk betingede plagg og symboler i domstolene. Videre vises det til telefonsamtale med Karterud 7. januar, hvor vi ble gitt en forlenget svarfrist. Senteret behandler ikke spørsmålet om bruk av samekofte.

Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) er Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (jfr. kgl. res. av 21. september 2001), og er ved dette gitt en særskilt rolle for å overvåke at de internasjonalt vedtatte menneskerettighetsnormer respekteres og oppfylles av norske myndigheter. Utarbeidelse av høringsuttalelser ved myndighetsinitiativer av betydning for menneskerettighetenes stilling i Norge er et sentralt ledd i senterets virksomhet som nasjonal institusjon.

I. Generelt om forslaget

Ifølge høringsnotatet er bakgrunnen for at Domstoladministrasjonen har tatt opp problemstillingen med bruk av religiøst og politisk betingede plagg mv. i domstolene, debatten omkring bruk av hijab i politiet i 2009. I begynnelsen av februar 2009 kunngjorde Justisdepartementet at politiets uniformsreglement skulle endres slik at det ble gitt anledning til bruk av religiøse hodeplagg sammen med politiuniformen. Utspillet skapte mediedebatt, og Justisdepartementet valgte noen uker senere å stanse den videre utredningen av en endring av uniformsreglementet.

Det er dermed ikke anledning for polititjenestemenn å bære religiøse hodeplagg, selv om både forsvaret og tollvesenet akseptert bruk av hijab og andre religiøse hodeplagg. Spørsmålet er nå om bruk av hijab mv. skal forbys for visse grupper i domstolene.

Spørsmålet om å regulere bruken av religiøst betingede plagg og symboler reiser en rekke vanskelige og prinsipielle spørsmål. Noen hevder at religionsfriheten fordrer at alle gis rett til å kle seg slik de ønsker, og i tråd med egne religiøse krav. Andre hevder at den samme religionsfriheten henger sammen med et religionsnøytralt og sekulært offentlig rom, der religiøse symboler ikke bør tillates. Debatten vanskeliggjøres av at den kobles tett opp mot islam og diskusjoner rundt kulturer og tradisjoner som er annerledes enn de tradisjonelle

norske. Dette fordrer at myndighetene treffer sine beslutninger på solid grunnlag. Det er naturlig å se hen til hva slags ordninger som finnes i andre land, hensyn tatt til de forskjeller i politisk system, tradisjoner og historie som ligger til grunn for reguleringene. Av stor betydning er blant annet landets forhold mellom stat og religion.

Spørsmålet om å regulere bruken av religiøst betingede plagg og symboler vil utvilsomt dukke opp i flere etater og funksjoner (sykehus, skoler, lokalforvaltning etc). Så langt har norske myndigheter valgt en sak-til-sak tilnærming til problemstillingen, i stedet for å gjennomføre en samlet og grundig utredning av spørsmålet om i hvilken grad bruk av religiøse hodeplagg og symboler kan og må tillates i det norske samfunn. Den politiske håndteringen av hijab i politiet-debatten understreker behovet for en overordnet tilnærming.

Norsk senter for menneskerettigheter oppfordrer på denne bakgrunn norske myndigheter til å legge til rette for en åpen, prinsipiell og helhetlig debatt, der både troende og ikke-troende, fagforeninger, arbeidsgivere og andre interesseorganisasjoner inviteres til å bidra. Basert på denne debatten bør myndighetene utforme en prinsipiell regulering av bruk av religiøse symboler, helst forankret i norsk lov.

II. Konkrete merknader til høringsnotatet

Høringsnotatet konkluderer med at så lenge alle former for religiøse og politiske betingede plagg mv. likestilles, vil ikke nasjonal lovgivning være til hinder for forslaget. Videre slås det fast at relevante internasjonale konvensjoner antas ikke å være til hinder for forslaget så lenge det ikke gjøres forskjeller mellom de ulike typer religiøse og politisk betingede plagg mv. Disse konklusjonene er basert på en ikke særlig omfattende utredning av spørsmålet.

Norsk senter for menneskerettigheter ønsker å understreke at dette er en for enkel slutning. Spørsmålet om å regulere bruken av religiøse plagg mv. i domstolene reiser etter vårt syn kompliserte spørsmål i forhold til våre menneskerettighetsforpliktelser. Senteret etterspør derfor en mer inngående vurdering av reguleringsforslaget opp mot Norges internasjonale menneskerettighetsforpliktelser.

Norge er forpliktet etter bestemmelser om religionsfrihet, diskriminering, ytringsfrihet og privatliv i blant annet Grunnloven, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). Konvensjonene er gjort til norsk lov gjennom lov 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven), og dermed gitt forrang foran annen norsk lov i samsvar med artikkel 3.

Selv om reguleringsforslaget også retter seg mot bruk av politiske symboler, følger det av høringsnotatet at reguleringen i første rekke vil rette seg mot bruk av hodeplagg, typisk hijab. Det er på denne bakgrunn Norsk senter for menneskerettigheter i den foreliggende uttalelsen har valgt å fokusere på retten til religionsfrihet etter EMK artikkel 9. Dette er således ingen fullstendig behandling av relevante bestemmelser for reguleringsforslaget. Formålet med den følgende fremstillingen er ikke å trekke klare konklusjoner i forhold til EMK, men å belyse visse forhold vi mener bør inngå i en større vurdering av om en regulering strider mot våre menneskerettighetsforpliktelser eller ei.

EMK artikkel 9

Domstoladministrasjonen konkluderer med at en regulering som rammer religiøst og politisk betingede hodeplagg mv. etter deres syn ikke vil være i strid med EMK. Det er imidlertid vanskelig å lese ut av høringsnotatet hva Domstoladministrasjonen bygger denne konklusjonen på. Punktet i Domstolsadministrasjonens utredning som gjelder EMK inneholder kun en oppstilling av relevante artikler, samt gjengivelse av bestemmelsenes ordlyd. De nevnte EMD-dommene for det aktuelle forbudet behandles ikke. Vi kan heller ikke se at Domstoladministrasjonen har foretatt en vurdering av forbudet opp mot EMK.

Artikkel 9 omfatter blant annet frihet for enhver til enten alene eller sammen med andre, offentlig så vel som privat, å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning. Dette kan blant annet gjøres ved praksis og etterlevelse. Det følger av EMD-praksis at dette omfatter retten til å være iført religiøse plagg¹ og til å manifestere religiøse symboler.² Det er også grunnlag for å hevde at det omfatter overholdelse av andre skikker, som for eksempel hår og skjegg.³

Forslaget går ut på at dommere med flere i domstolene, i situasjoner når de i henhold til kappeforskriften skal bære kappe eller uniform, ikke må "framtre på en måte som er egnet til å bli oppfattet som en tilkjennevisning av [deres] eventuelle religiøse og politiske tilhørighet eller [. . .] holdning til religiøse og politiske spørsmål for øvrig."

Bestemmelsen vil derfor kunne innebære et inngrep i en persons religionsfrihet beskyttet av artikkel 9. Et slikt inngrep er tillatt bare dersom det foreligger klar hjemmel i lov, inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn og tiltaket fremmer ett av de oppstilte formålene i artikkel 9(2).

EMD har ikke behandlet spørsmålet om å regulere bruk av religiøse plagg og symboler i domstolene. De relevante avgjørelsene som finnes gjelder først og fremst bruk av hijab i undervisningssektoren. EMD har i flere saker kommet til at det ikke forelå krenkelse av artikkel 9 å forby undervisningspersonell å bruke hijab. Spørsmålet er hvilken betydning disse sakene har for det aktuelle reguleringsforslaget.

I Dahlab mot Sveits⁴ slo EMD fast at myndighetene kan forby lærere på småskoletrinnet i offentlig skole å bære hijab i arbeidstiden. EMD trakk her fram som et viktig poeng at elevene ikke skulle påvirkes i en bestemt retning når det gjaldt tros- og livssyn. Læreren var en rollefigur, og elevene var unge (fire til åtte år) og lett påvirkelige. Påvirkningen kunne komme i konflikt med elevenes rettigheter og friheter, og da særlig religionsfrihet.

I Kurtulmus mot Tyrkia⁵ fant EMD at det ikke stred mot artikkel 9 at en professor ved et universitet i Tyrkia ikke fikk bære hijab når hun underviste. EMD viste blant annet til at prinsippet om sekularisme var et av de grunnleggende prinsippene for den tyrkiske stat, og

¹ se blant annet Serif mot Hellas, 14.12.99 og Agga mot Hellas, 17.10.02.

² se Refah Partisi (The Welfare Party) mf.l. mot Tyrkia, 13.02.03., para. 95.

³ se blant annet klagesak 8165/03 mot Tyrkia fra 2005 vedrørende artikkel 10. Saken ble avvist, men domstolen la forutsetningsvis til grunn at en persons skjegg kan være en måte å uttrykke ideer på.

⁴ Dahlab mot Sveits, avvisningsavgjørelse 15.02.2001

⁵ Kurtumulus mot Tyrkia, avvisningsavgjørelse 24.01.2006

at staten var overlatt en viss skjønnsmargin ved utformingen av reglene for å ivareta hensynet til nøytralitet i den offentlige undervisningssektoren.

I *Lautsi mot Italia*⁶ hadde en mor klaget inn staten fordi det hang krusifikser i alle klasserom på en offentlig barneskole. EMD fant krenkelse av første tilleggsprotokoll artikkel 2, om retten til undervisning, sammenholdt med EMK artikkel 9. EMD påpekte at staten hadde en plikt til ikke å påtvinge en religiøs tro. Barns skolegang var i denne sammenheng et særlig følsomt område i og med at de unge elevene ikke hadde utviklet evnen til å betrakte et budskap med kritisk sans. I et land hvor et flertall av befolkningen tilhørte en bestemt religion kunne, ifølge Domstolen, en ubegrenset bruk av ritualer og symboler medføre et press på elever som ikke praktiserte denne religionen.

I *Leyla Sahin mot Tyrkia*⁷ var en legestudent utestengt fra undervisningen på et tyrkisk universitet, og senere utvist, fordi hun ikke overholdt forbudet mot å bære hijab. EMD fant at det ikke forelå krenkelse av artikkel 9. EMD framhevet at forbudet mot å bære religiøse symboler på universiteter i hovedsak var begrunnet i prinsippet om sekularisme. Den trakk fram den innflytelse som det å bære symboler, som kan oppfattes som en religiøs plikt, kan ha på personer som ikke velger å bære slike. Videre påpekte domstolen at det var ekstreme politiske bevegelser i landet, som forsøkte å påtvinge samfunnet deres religiøse symboler og oppfattelse av samfunnet basert på religiøse forskrifter. Det var således av hensyn til verdier som pluralisme, respekt for andres rettigheter og likestilling mellom menn og kvinner at forbudet var begrunnet.

EMDs praksis viser at man vil kunne argumentere for at dersom hensynet til nøytralitet i undervisningssektoren innebærer at et forbud mot religiøse symboler er legitimt etter artikkel 9, vil et forbud i hvert fall måtte stå seg innenfor domstolssektoren. Undervisningsfeltet skiller seg imidlertid ut ved at det er snakk om opplæring og kunnskapsformidling fra statens side, og hvor det er et stort potensial for påvirkning i forhold til trosspørsmål. I tillegg er det verdt å merke seg at flere av avgjørelsene hvor et forbud mot religiøse symboler ble ansett ikke å stride mot artikkel 9, gjaldt undervisning av barn. Behovet for å skåne individet mot hva som kunne oppleves som religiøst press var dermed ekstra stort. Domstolen har i disse sakene lagt betydelig vekt på at barn i småskolen er spesielt sårbare og utsatt for religiøs påvirkning da de ikke har utviklet kritiske evner, samt at læreren fremstår som en autoritet og et forbilde.

Et annet forhold av betydning for relevansen av EMD-praksis er at et betydelig antall av avgjørelsene gjelder formelt sekulære stater, hvor situasjonen og utfordringene man står overfor er en annen enn i Norge med statskirkeordning og innføring av kristen verdiparagraf i Grunnloven. I *Leyla Sahin mot Tyrkia* kommer dette klart fram. Hijabforbudet var begrunnet i prinsippet om sekularisme og nøytralitet for å oppnå en reell religionsfrihet ("true religious pluralism"). I en norsk kontekst vil ikke et hijabforbud i domstolene bidra til et pluralistisk samfunn, snarere tvert imot.

Forutsatt at kappeforskriftens forbud mot religiøse plagg mv. i retten innebærer et inngrep i religionsfriheten, må de særskilte kravene i artikkel 9(2) være oppfylt for at forbudet skal være legitimt. Vilklårene er kumulative og innebærer for det første at inngrepet må ha

⁶ *Lautsi mot Italia*, dom 03.11.2009, saksnr. 30814/06

⁷ *Leyla Sahin mot Tyrkia*, dom 10.11.2005

hjemmel i nasjonal lovgivning. Det er tale om et innholdsmessig – og ikke et formelt krav. Samtidig stilles kvalitative krav til hjemmelsgrunnlaget. Rettsreglene må være tilstrekkelig tilgjengelige og presise til at de berørte skal kunne forutse sin rettsstilling med en rimelig grad av sikkerhet. Forskrifter med hjemmel i lov vil i utgangspunktet oppfylle lovkravet.⁸ Det legges i det videre til grunn at lovkravet vil kunne være oppfylt gjennom bestemmelsen i kappeforskriften.

For det andre må inngrepet ha et beskyttelsesverdig formål. Formålene er opplistet i artikkel 9. Inngrepet må være av hensyn til den offentlige trygghet, for å beskytte den offentlige orden, helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter. Bestemmelsen i kappeforskriften er begrunnet i hensynet til domstolenes objektivitet og nøytralitet. Det følger av EMD-praksis at nøytralitet og upartiskhet kan være legitime hensyn for inngrep i religionsfriheten.⁹ Det er derfor grunn til å anta at et forbud vil tilfredsstille dette vilkåret.

For det tredje må inngrepet være nødvendig i et demokratisk samfunn. Dette innebærer at inngrepet må gjenspeile et presserende samfunnsbehov, og at det må være forholdsmessighet mellom mål og midler.¹⁰ I denne sammenheng vil EMD vurdere om myndighetenes begrunnelser for å foreta det aktuelle inngrepet i den konvensjonsbeskyttede rettigheten er relevante og tilstrekkelige. Ved vurderingen av om inngrepet er nødvendig har domstolen gjentatte ganger uttalt at pluralisme, toleranse og frisinn er kjennetegn på et demokratisk samfunn, og at staten derfor må handle i overensstemmelse med disse prinsippene.¹¹ Det er gjerne dette vilkåret som åpner for EMDs konstatering av konvensjonsbrudd.

Ved vurderingen av om det er nødvendig å gjøre inngrep i religionsfriheten, og ved valget av de midlene som anvendes for å oppnå det beskyttelsesverdige formålet, er statene overlatt en viss skjønnsmargin. Omfanget av denne skjønnsmarginen vil variere. Selve nødvendighetsvurderingen vil alltid måtte være konkret.

Spørsmålet er dermed om forbudet mot religiøst betingede plagg og symboler for de aktuelle gruppene av ansatte i domstolene gjenspeiler et presserende samfunnsbehov, og om det er forholdsmessighet mellom forbudet og hensynet til å ivareta domstolenes objektivitet.

Inngrepet i religionsfriheten er i høringsforslaget begrenset til de situasjonene hvor fagdommerne og de øvrige andre foreslåtte bærer kappe og uniform. Det kan på denne bakgrunn hevdes at det er et begrenset inngrep da det kun gjelder for en mindre del av den totale arbeidstiden, - for fagdommernes del når de opptrer synlig i sin dømmende funksjon. På den annen side vil forbudet kunne innebære at personer, som anser det som en religiøs plikt å bære visse plagg eller symboler, anser seg avskåret fra å kunne søke dommerembete eller annen stilling ved domstolene. I så fall vil det ikke være av betydning at forbudet er begrenset til noen av stillingens funksjoner. Selv om det kan være tale om et begrenset antall personer, vil inngrepet således kunne oppleves som meget inngripende i de berørtes rett til å gi uttrykk for sin religion gjennom etterlevelse.

⁸ Jf. bl.a. Köse og 93 andre mot Tyrkia, avvisningsavgjørelse 24.01.2006.

⁹ Se bl.a. avvisningsavgjørelsene Dahlab mot Sveits, 15.02.2001 og Kurtumulus mot Tyrkia 24.01.2006, og Leyla Sahin mot Tyrkia, dom 10.11.2005, para. 107

¹⁰ se bl.a. Leyla Sahin mot Tyrkia, dom 10.11.2005, para. 117

¹¹ Leyla Sahin mot Tyrkia, dom 10.11.2005, para. 107-108

Betydningen av inngrepets intensitet for den berørte må ses opp mot formålet med inngrepet. Målet man tar sikte på å oppnå gjennom forbudet er ifølge høringsnotatet å opprettholde folkets tillit til at domstolene er objektive. I en rettsstat er det avgjørende at domstolene er nøytrale og upartiske, og likeledes at folket har tillit til at de er uavhengige. Domstoladministrasjonen frykter at dersom religiøse eller politiske symboler benyttes i retten, kan dette skape usikkerhet om at religiøse eller politiske holdninger påvirker avgjørelsene, med den følge at tilliten til domstolene svekkes. Det er altså ikke en frykt for at personer som for eksempel bærer hijab vil treffe upartiske avgjørelser, men om befolkningen har *tillit* til at de treffer objektive avgjørelser uten å være påvirket av religiøst ståsted. Norsk senter for menneskerettigheter vil påpeke at det hefter stor usikkerhet ved de antagelsene Domstoladministrasjonen her legger til grunn, og senteret vil derfor anmode om at det gjøres et grundigere analytisk arbeide gjerne knyttet til faktiske undersøkelser før myndighetene konkluderer på dette punktet. Slik analyse og undersøkelse vil kunne være relevant også for de andre samfunnsområdene som er til debatt.

Videre er spørsmålet om det foreligger et presserende samfunnsbehov for forbudet. Av høringsnotatet fremgår at problemstillingen foreløpig ikke har aktualisert seg i norske domstoler. På den andre siden vitner debatten om hijab i politiet om at det er sterke samfunnsinteresser som involveres også i Norge. Dersom spørsmålet om bruk av for eksempel hijab i retten dukker opp, står man imidlertid ikke uten et regelverk eller retningslinjer hvis forbudet ikke innføres. Habilitetsreglene for dommere kan påberopes i den enkelte sak (jf. domstolloven § 108). Utover dette vil kappeforskriftens regler og dommeretiske prinsipper bidra til å gi folket en trygghet om at avgjørelsene som blir avsagt er objektive. Det kan derfor stilles spørsmål ved om det foreligger et presserende samfunnsbehov, slik EMD krever, og Norsk senter for menneskerettigheter ber derfor myndighetene om ytterligere analyse på dette punktet.

Norsk senter for menneskerettigheter mener at det ikke foreligger tilstrekkelig dokumentasjon til at det er mulig å konkludere i forhold til artikkel 9, og ber Domstolsadministrasjonen om ytterligere dokumentasjon og analyse. Samtidig vil senteret påpeke at disse spørsmålene bør behandles mer overordnet og prinsipielt, slik at Domstoladministrasjonen neppe er rett adressat for den videre utredningen og analysen.

Hvem som skal omfattes

Domstoladministrasjonen reiser spørsmål ved om man bør begrense adgangen til å bruke religiøst og politisk betingede plagg og symboler også for lekdommerne.

Vilkåret om at inngrepet i den konvensjonsbeskyttede religionsfriheten må være nødvendig av hensyn til domstolens nøytralitet for å være legitim, kan vise seg enda vanskeligere å oppfylle for lekfolk enn for fagdommerne. I hvilken grad lekdommere og lagrettemedlemmer blir identifisert med domstolene som institusjoner er det delte meninger om. Lekfolk har en rent faktisk innflytelse på sakens resultat. I tillegg kommer at selve lekdommergjerningen er en offentlig oppgave. På den annen side skal de representere "folket". De er pliktig til å møte og de kan ilegges straff om de ikke oppfyller denne plikten.

Det er en nedfelt målsetning at "[u]tvalgene av lagrettemedlemmer og meddommere skal ha en allsidig sammensetning, slik at de best mulig representerer alle deler av befolkningen.", jf.

domstolloven § 67. Som det følger av Ot.prp. nr. 22 (2006-2007) pkt. 6.4, skal kommunene sørge for spredning i utvalgene mht. blant annet alder, innvandrers- og minoritetsbakgrunn og kultur. En person som anser det som en religiøs plikt å bære et visst plagg, vil havne i et stort dilemma dersom loven forbyr plagget men samtidig straffer vedkommende for ikke å møte. En kan tenke seg en ordning med søknad om fritak fra plikten til å stille. Det er mulig det ikke er tale om en stor gruppe som i så fall vil falle utenfor lekdommerordningen. Det vil likevel være prinsipielt uheldig, og heller ikke i tråd med målsettingen om mest mulig allsidig sammensetning. For at domstolene skal ha tillit i *hele* befolkningen bør også hele befolkningen være representert.

Lekfolk bærer ikke kappe men benytter vanlig sivilt antrekk i retten. I og med at en eventuell regulering av lekdommers rett til å bære religiøst betingede plagg mv. er begrunnet i hensynet til domstolenes nøytralitet og tillit i befolkningen, kunne det også være en mulighet å vurdere om lekfolk burde bruke kappe. En klesstil vil kunne si vel så mye om en persons holdninger, som en hijab eller en turban. Prangende klesplagg vil også kunne ha betydning for folkets tillit til at det treffes veloverveide og objektive avgjørelser.

Sjansen for identifisering mellom domstol og lekfolk er kanskje størst når retten er satt med fagdommere og meddommere. Det er verdt å merke seg at meddommerne da er pliktige til å gi forsikring om å "dømme saaledes, som han vet sandest og rettest at være etter loven og sakens bevisligheter.", jf. domstolloven § 100. I saker med lagrette kan partene også benytte seg av sin utskyttningsrett (inntil to lagrettemedlemmer hver). Som det fremgår av høringsnotatet vil det også være mulig å reise inhabilitetsinnsigelse etter domstolloven § 108.

Norsk senter for menneskerettigheter ønsker ikke å komme med noen klar tilrådning i forhold til om lekdommere bør omfattes av en eventuell regulering av religiøst betingede symboler mv. i retten.

Reguleringens omfang

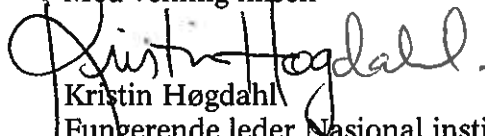
Vedrørende reguleringens omfang går det fram av høringsnotatet at forbudet i første rekke vil rette seg mot bruk av hodeplagg, typisk hijab, turban og den jødiske kippa, "da dette er symboler som uttrykker kjente religiøse eller politiske holdninger i dagens samfunn." Etter vårt syn er dette en unyansert uttalelse. Selv om bruk av et hodeplagg, som for eksempel hijab, kan være uttrykk for en persons religion eller overbevisning, behøver dette ikke være tilfellet. En som bærer hijab, vil kunne ha mange grunner for å gjøre det, som tradisjon, mote, opprør eller religion.

I høringsnotatet reises spørsmålet om reguleringen også skal omfatte mer diskrete symboler (religiøst eller politisk betingede) "egnet til å bli oppfattet" som en tilkjennegivelse av en tilhørighet eller holdning. Som eksempel nevnes halssmykke med korsanhang og en sikhs stålarmbånd. Norsk senter for menneskerettigheter ønsker i denne sammenheng å minne om at et eventuelt inngrep i religionsfriheten i så fall må være "nødvendig" i betydningen i artikkel 9. Videre ønsker vi å påpeke at det etter vårt syn vil bli et vanskelig håndterbart regelverk, med betydelig avgrensingsproblemer. Av spørsmål domstolen ville kunne bli stilt overfor er til eksempel en blitzers hanekam, MC-miljøets tatoveringer, rotary-pins, palestinasjerf, klesplagg med skrift eller mottoer etc.

Avslutning

Norsk senter for menneskerettigheter er positiv til at myndighetene går inn i en prinsipiell debatt om reguleringen av religiøst, politisk og kulturelt betinget klesdrakt. Dette gjelder også innenfor rettspleien. Men senteret er sterkt kritisk til at myndighetene ikke først tar den overordnede diskusjonen, hvor prinsipper, formål, behov og praktiske situasjoner gjennomgås, før en regulerer på detaljplan i de ulike samfunnsområdene. En slik sak til sak-regulering vil lett kunne hindre myndighetene i å finne frem til en konsekvent praktisering av ordninger der forholdet til Norges menneskerettslige forpliktelser er avklart. Dermed får man stadig "omkamper" i offentligheten med påfølgende usikkerhet i berørte miljøer, blant ansattegrupper, arbeidsgivere og politikere. Senteret vil derfor sterkt anmode myndighetene om å avvente reguleringen av religiøst, politisk og kulturelt betinget klesdrakt i rettspleien til den overordnede reguleringen er på plass. Norsk senter for menneskerettigheter deltar gjerne i et slikt overordnet arbeid.

Med vennlig hilsen

Kristin Høgdaal
Fungerende leder Nasjonal institusjon

Vibeke J. Musæus
Juridisk rådgiver